

Paweł Chmura¹

Pod merytoryczną opieką – pplk. dr. Marka Bodzianego

SPÓŁECZNE UWARUNKOWANIA WOJNY W KOREI PÓŁNOCNEJ

***Streszczenie:** W artykule dotyczy problematyki wojny koreańskiej. Uwzględniono w nim przyczyny konfliktu, które przez pryzmat postaw społecznych wyraźnie wskazują na źródła wojny. Kult jednostki Kim Ir Sena oraz podział półwyspu stanowi kluczowy aspekt niniejszej publikacji. W treści zawarto również analizę skutków konfliktu, skupiając się na współczesnym ekonomicznym, kulturowym oraz politycznym zróżnicowaniu poszczególnych społeczeństw. Dokonano porównania ustrojów politycznych pod kątem analizy ich wpływu na mieszkańców globu. Zakończenie zawiera podsumowanie oraz subiektywną opinię na temat wojny.*

***Słowa kluczowe:** wojna, Korea Północna, kult jednostki, reżim*

WSTĘP

Wojna w Korei jest jednym z przykładów sporu z okresu tzw. zimnej wojny o charakterze regionalnym, w który jednak zaangażowane były oba ówczesne mocarstwa – Stany Zjednoczone oraz Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR). Liczba zaangażowanych w nią państw postawiła świat w obliczu zagrożenia wybuchu trzeciej wojny światowej. Ostatecznie wojna ta nie nabrała charakteru globalnego, jednak wywarła duży wpływ na ówczesną sytuację polityczną, społeczną oraz gospodarczą². Skutki starcia (choć nie bezpośredniego) obydwu mocarstw odczuwalne są do czasów współczesnych.

1. PRZYCZYNY WOJNY KOREAŃSKIEJ

1.1. Zarys historii Korei sprzed wybuchu wojny

Na początku dwudziestego wieku, obszar półwyspu koreańskiego był skolonizowany przez Japonię. Japończycy brutalnie tłumili wszelkie ruchy niepodległościowe, jednak Koreańczycy nie ustępowali w próbach odzyskania wolności. Po ponad trzydziestu latach partyzanckich walk przywódcy Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Chin podczas konferencji w Kairze w 1943 r. uzgodnili, że po zakończeniu drugiej wojny światowej Korea stanie się niepodległym państwem. Tego samego roku Józef Stalin zgodził się na przystąpienie ZSRR do wojny z Japonią. Dwa lata później przywódca Związku Radzieckiego wypowiedział Japonii wojnę – głównymi przyczyną była chęć zajęcia nowych terytoriów, w tym Koreę i Mandżurię. Po zajęciu tych terenów przez Stalina, szybko rozprzestrzenił swoją ekspansję na terytorium półwyspu, na co błyskawicznie zareagowali Amerykanie³. Po wkroczeniu wojsk

¹ Paweł Chmura – student I roku stacjonarnych studiów I stopnia na kierunku Bezpieczeństwo Narodowe w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Lądowych imienia generała Tadeusza Kościuszki we Wrocławiu.

² Z. Żbikowski, *Wojny, które zmieniły świat*, [w:] *Korea i Wietnam 1950-1975*, Warszawa 2010, T. 12, s. 4.

³ K. Gawlikowski, *Chronologia ważniejszych wydarzeń dziejów Korei*, [w:] *Azja i Pacyfik*, Toruń 2000, nr

utworzono granicę wzdłuż 38. równoleżnika i społeczeństwo koreańskie znalazło się pod okupacją dwóch mocarstw. Decyzje o podzieleniu Półwyspu Koreańskiego na dwie strefy okupacyjne zapadły podczas konferencji w Jałcie oraz Poczdamie⁴.

Obecnie panuje pogląd, że wojna w Korei służyła m. in. do wywołania pierwszego poważnego starcia między Sowietami a Amerykanami, w którym sami Koreańczycy zajmowali drugoplanowe role. Ewentualna wojna stanowiła zatem pretekst do próby sił obydwu mocarstw. Zgodnie z tą ideą, prawdziwymi stronami konfliktu było USA oraz ZSRR⁵. Idąc dalej, analizowana wojna służyła realizacji interesów obu państw, które chciały umocnić swoje wpływy w tym rejonie. Warto zaznaczyć, że sam podział Korei wzdłuż 38-go równoleżnika zapewniał niemal równy podział półwyspu na dwie części (patrz Rys. 1). Ustalona separacja dwóch obszarów odpowiadała mocarstwom ze względów politycznych.

Rys. 1. Podział Korei

Źródło: Y. Borow, *Cold War*, <http://slideplayer.com/slide/3926700/>, [dostęp z dnia 20. 10. 2016].

W rezultacie podział półwyspu przysporzył wiele problemów społeczeństwu zamieszkującemu te tereny. Warto przypomnieć, że pierwotnie obszar ten był skolonizowany przez Japonię, natomiast w wyniku przeprowadzonych przez ZSRR działań wojennych oraz bombardowania kraju kwitnącej wiśni przy pomocy bomb atomowych przez Stany Zjednoczone, terytorium koreańskie stało się atrakcyjnym obiektem w kontekście powiększenia swoich wpływów na arenie międzynarodowej⁶. Szansę na powiększenie swoich wpływów dostrzegł również Stalin i wysłał do Korei

3, s. 9-15.

⁴ N. Levi, *Korea Północna poszukując prawdy*, Warszawa 2012, s. 8.

⁵ *Ibidem*, s. 3.

⁶ Z. Żbikowski, *op. cit.*, s. 5.

swoje wojska. Amerykanom udało się zapobiec całkowitej okupacji sowieckiej właśnie dzięki ustaleniu granicy wzdłuż 38. równoleżnika. Sojusznicze kraje w walce z faszyzmem stanęły teraz naprzeciw siebie – nadało to początek nowemu konfliktowi, czyli zimnej wojnie⁷. Amerykanie zajęli południową część, tworząc tam lojalny wobec siebie rząd, a Sowieci zrobili to na północy. Rywalizacja między USA a ZSRR miała miejsce już w latach trzydziestych, gdzie wymienione państwa konkurowały ze sobą w wyścigu wytworzenia broni jądrowej, którego zwycięzcami okazali się Amerykanie⁸.

1.2. Wpływ japońskiej okupacji na społeczeństwo

Historyczna geneza wojny pozostawia pewne wątpliwości. Należy postawić pytanie, dlaczego Korea Północna przyjęła ustrój Sowietów wraz z komunizmem i wszelkimi jej negatywnymi następstwami. Okazuje się, że na korzyść ZSRR działała destrukcyjna okupacja Japonii z czasów przed wkroczeniem wojsk sowieckich, która pozostawiła ogromne spustoszenie wśród koreańskiej ludności. Społeczeństwo żyło w skrajnym ubóstwie – 88% ludności Korei Północnej stanowili chłopci, którzy w 90% byli analfabetami⁹. Oprócz tego umieralność niemowląt była na drastycznie wysokim poziomie – jedynie 20% noworodków dożywało pierwszego roku życia¹⁰. Podstawowym pożywieniem chłopów były szyszki, kory z drzewa oraz rośliny polne, a opieka lekarska praktycznie nie funkcjonowała – średnia długość życia nie przekraczała 42 lat, a kobiety rodziły dzieci na stogach siana lub w stodołach¹¹. Zatem widoczne jest zderzenie zapaści cywilizacyjnej z politycznym przebudzeniem się narodu – biorąc to pod uwagę Sowieci otwarcie manifestowali rozpoczęcie nowego porządku politycznego jako panaceum na aktualny stan społeczeństwa, które – chcąc nie chcąc – przyjęły nowe ideologie. Należy przypuszczać, że destrukcyjny wpływ japońskiej okupacji pośrednio wpłynął na utworzenie KRL-D w północnej części półwyspu, czemu towarzyszyło wpojenie stalinowskiego komunizmu z dyktatorskim kultem jednostki.

1.3. Różnice w ustrojach politycznych oraz misja Kim Ir Sena

Władza w nowo utworzonej Koreańskiej Republice Ludowo-Demokratycznej na północnym terenie należała do Sowietów. Dodatkowo mieli oni wsparcie od Chińskiej Republiki Ludowej, która niemal od początku swojego istnienia popierała ZSRR¹². Południe zajęli natomiast Amerykanie. Pierwszą różnicą między tymi obszarami był ustrój polityczny. Na północy panował komunizm, natomiast na południu obowiązywała ustanowiona przez Zgromadzenie Narodowe konstytucja. Ponadto wybory przeprowadzone przez Amerykanów zostały zatwierdzone przez ONZ za prawidłowe i od tego momentu południowa część Korei stała się republiką¹³. Jednak władza Amerykanów nie była popierana przez tamtejsze społeczeństwo – utrzymywało się ono jedynie za pośrednictwem przemocy¹⁴. Komunistyczny władca Korei Północnej – Kim Ir Sen odczuwał frustrację z powodu osłabienia ruchu rewolucyjnego. Zdawał sobie

⁷*Ibidem.*

⁸ S. Gowin, *Hiroszima i Nagasaki*, [w:] *II Wojna Światowa. Wydarzenia, ludzie, tajemnice*, Warszawa 2005, s. 1-20.

⁹ W. J. Dziak, *Korea: Pokój czy wojna?*, Warszawa 2003, s. 23.

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ *Ibidem.*

¹² C. Malkasian, *Wojna Koreańska 1950-1953. Poligon zimnej wojny*, [w:] *Wielkie bitwy historii*, Warszawa 2010, T. 14.

¹³ Pierwotnie Biały Dom proponował, aby wybory odbyły się na całym półwyspie, jednak Kreml nie chciał na to przystać; patrz: A. Mészka, *Wojna Koreańska*, <http://stosunki-miedzynarodowe.pl/msp/1017-wojna-koreańska>, [dostęp z dnia 20. 10. 2016].

¹⁴ Z. Żbikowski, *op. cit.*, s.5.

bowiem sprawę, że jedynym sposobem na przyjęcie komunistycznego ustroju przez Koreę Południową jest agresja militarna. Tym sposobem doszło do inwazji – Koreańska Armia Ludowa przekroczyła granicę 38. równoleżnika, tym samym rozpoczynając wojnę. Podstawową przyczyną wojny była próba zjednoczenia całego półwyspu na zasadach Kim Ir Sena, którego ideą było wprowadzenie komunistycznego ustroju na południowe tereny. Agresywna polityka despotycznego władcy przyczyniła się do ataku wojsk z północy na tereny południowe.

Warto zaznaczyć, że rządy Kim Ir Sena – jako swoistego epigonu postaci i ideologii Stalina stanowiły kult jednostki¹⁵. Właśnie dlatego o chińskim przywódcy mówi się, że był kopią Stalina¹⁶. Charakterystyczny dla dyktatury ustrój polityczny bardzo odpowiadał Kir Ir Senowi – w Korei Północnej do dzisiaj panuje hybryda komunizmu i monarchii, gdyż oprócz komunistycznych zasad władza jest dziedziczona po ojcu¹⁷. Niezliczone portrety na ulicach oraz liczne pieśni na jego cześć z pewnością podbudowały autorytet władcy Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej, a co za tym idzie – zwiększyły jego poczucie nieograniczonej przez prawo władzy. Dlatego też dążył do poszerzenia swoich wpływów o terytorium Korei Południowej. O samej szkodliwości kultu jednostki pisał Nikita Chruszczow w swoim tajnym referacie: (...) *Niedopuszczalne jest i obce duchowi marksizmu-leninizmu wywyższanie jednej osoby, przekształcanie jej w jakiegoś nadczłowieka posiadającego cechy ponadnaturalne na podobieństwo boga*¹⁸. Człowiek ten rzekomo wszystko wie, wszystko widzi, za wszystkich myśli, wszystko potrafi zrobić, jest nieomylny w swym postępowaniu¹⁹. *Jednoosobowa władza Stalina [jako przykład kultu jednostki – dop. autora] doprowadziła do ciężkich następstw w czasie Wielkiej Wojny Narodowej*²⁰.

Chruszczow uwidoczniał wady takiej formy państwa, dlatego nie powinna ona podlegać żadnemu dyskursowi – wystarczy spojrzeć na wszystkie kraje, które prowadziły politykę związaną z kultem jednostki i propagowaniem określonego władcy czy partii. Warto zwrócić uwagę na skutki stalinizmu, w którego okresie dyktatorskiej władzy dokonywano aktów terroru – ofiary za czasów jego rządów w pierwszej połowie XX w. szacuje się na kilkadziesiąt milionów osób na terenie całego bloku wschodniego²¹.

W momencie gdy Kir Ir Sen wyznaczył sobie za cel zjednoczenie całego półwyspu pod względem ujednoczenia ustroju politycznego, przekonał on władzę Związku Radzieckiego oraz Chińskiej Republiki Ludowej do ataku na Koreę Południową – miało to miejsce podczas konferencji w Pekinie²². Dlatego też można stwierdzić, że jest on głównym sprawcą wojny koreańskiej.

¹⁵Kult jednostki to inaczej kult w imperialnym, autorytarnym lub totalitarnym systemie władzy, prowadzący niejednokrotnie do deifikacji władcy lub przywódcy, zob. A. Konopka, H. Konopka, *Leksykon historii Polski po II wojnie światowej 1944-1997*, Warszawa 2003, s. 101.

¹⁶Z. Żbikowski, *op. cit.*, s. 4.

¹⁷ Formalnie Korea Północna jest republiką socjalistyczną, zob. Konstytucja Korei Północnej z dnia 12 lipca 2009, *Rozdział I. Polityka*, art. 1, <http://asiamatters.blogspot.com/2009/10/north-korean-constitution-april-2009.html>, [dostęp z dnia 05. 11. 2016]

¹⁸ Synteza myśli Marksa i Lenina, stanowiąca rzekomo podstawę prawidłowego rozumowania we wszystkich dziedzinach wiedzy; patrz: *marksizm-leninizm*, dostępny: <http://sjp.pl/slownik/zn.phtml?id=208715>, [dostęp z dnia 21.10.2016].

¹⁹ N. Chruszczow, *O kulcie jednostki i jego szkodliwych następstwach*, Warszawa 2009.

²⁰*Ibidem*. Termin „Wielka Wojna Narodowa” został pierwotnie użyty przez Stalina i oznaczał walkę ZSRR z Niemcami oraz ich sojusznikami, zob. L. Rees, *Hitler i Stalin. Wojna stulecia*, Warszawa 1999, s. 106.

²¹ J. Getty, R. Manning, *Terror Stalinizmu: Nowe perspektywy*, Uniwersytet Cambridge 1993, s. 13.

²² A. Meszka, *op. cit.*

1.4. Podział wzdłuż 38. równoleżnika oraz skutki utworzenia granicy

Istotny wpływ na powstanie konfliktu wywarł podział półwyspu wzdłuż wspomnianego 38. równoleżnika. Od tego momentu jest to symbol rozłamu społeczeństwa – na ten żyjący w dobrobycie i zgodnie z zasadami demokracji oraz na naród pozbawiony swobód obywatelskich, dotknięty głodem i tyranią²³. Dokonanie podziału służyło jako zabezpieczenie Amerykanów przed utratą wpływów na terenie półwyspu, co było wyjaśniane wcześniej. Warto jednak nadmienić, że ustanowienie tej granicy podzieliło również rodziny zamieszkujące obie części półwyspu. Do dzisiaj wzdłuż granicy stacjonują setki żołnierzy, gotowych w każdej chwili do ataku. 38. równoleżnik stanowi też barierę dzielącą półwysep na dwa skrajne systemy ideologiczne, które zostały wykreowane w momencie utworzenia granicy, w momencie, w którym wojska amerykańskie oraz sowieckie zajęły terytoria po jej obu stronach. Z tych powodów dochodziło do podejmowania prób nielegalnego przekraczania granicy – bezpośrednio po dokonaniu podziału, z Korei Północnej do Południowej uciekło około miliona osób, a w czasie wojny przez granicę przedostało się następne kilka milionów ludzi²⁴. Napięta sytuacja wśród Koreańczyków w czasie wojny wpływała negatywnie na ich stosunki z władzą, a wprowadzony przez obie strony konfliktu reżim dodatkowo potęgował efekt. Była to jedna z przyczyn pośrednio wpływająca na przebieg wojny²⁵.

1.5. Alternatywne przyczyny wojny koreańskiej

Agresywna polityka Kim Ir Sena odnosi się tylko do jednej teorii przyczyn wybuchu wojny koreańskiej. Poniżej przedstawione zostały pozostałe interpretacje wskazujące na źródła tego konfliktu. W tabeli 1 przedstawiono interpretacje przyczyn wojny koreańskiej.

Tabela 1. Interpretacje źródła wojny koreańskiej

Tradycjonalizm	Strategia ZSRR polegająca na komunizacji świata. Po udanej komunizacji Europy wschodniej i Chin, Stalin i Mao wspólnie zaplanowali atak na Koreę, wysługując się przy tym Kim Ir Senem.
Neotradycjonalizm	Zarówno inwazja, jak i pierwsze plany ataku należały do Kim Ir Sena, który był głównym prowokatorem wojny.
Rewizjonizm (zwany też Lewicą)	Stany Zjednoczone, wykorzystując imperialną potęgę oraz prezydenta Korei Południowej Syngmana Rhee, rozpoczęły wojnę.
Neorewizjonizm	Amerykanie świadomie dążyli do wywołania zbrojnej konfrontacji wzdłuż 38-go równoleżnika, aby następnie przystąpić do zbrojnej odpowiedzi.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: W. J. Dziak, *Korea: Pokój czy wojna?*, Warszawa 2003, s. 79-81; K. Hakjooon, *The Soviet Role in the War*, [w:] *Russia in the Far East and Pacific Region*, Seoul 1994, s. 62-64; C. F. Ostermann, *Cold War. International History Project Bulletin*, Washington 1995, s. 1-9; K. Hakjooon, *Russian archives on Origins of Korean War*, [w:] *Korea Focus*, Seoul 1994, T. 2, nr 5, s. 22-31.

²³M. Bodziany, *Spoleczne skutki wojen*, Bellona nr 2 (2010), Warszawa, s. 91.

²⁴F. Nuscheler, *Stulecie uchodźców*, dostępny: http://www.expolis.de/schlesien/texte/nuscheler_pl.html, [dostęp z dnia 23. 10. 2016].

²⁵*Ibidem*.

Dokumenty ujawnione w 1994 r. wyraźnie wskazują, że najbliższa prawdy jest koncepcja neotradycjonalistyczna, która w roli bezpośredniego inicjatora wojny stawia Kim Ir Sena²⁶, którego głównym celem było zjednoczenie całego półwyspu na własnych zasadach, bez pomocy społeczeństwa oraz partii politycznych.

Przyczyn wojny koreańskiej należałoby także szukać analizując sytuację wewnętrzną każdego z tych krajów²⁷. Jedną z tych przyczyn została już omówiona, natomiast innym istotnym czynnikiem warunkującym wojnę były problemy gospodarcze Północy. Phenian, czyli stolica Korei Północnej, miał wówczas problemy z realizacją dwuletniego planu gospodarczego 1949-1950²⁸. Ponadto, podział półwyspu doprowadził do oddzielenia zdecydowanie bardziej uprzemysłowionej północy, która z biegiem lat zaczęła tracić swoją gospodarczą przewagę nad Koreą Południową²⁹.

Kolejnym socjologicznym aspektem, który warto wymienić w kontekście genezy wojny koreańskiej, była sytuacja rewolucyjna na Południu, podczas której przywódcy północnokoreańscy znaleźli się pod ogromną presją ze strony działających w podziemiu komunistów południowokoreańskich oraz zbiegłych na Północ czołowych liderów południowokoreańskiej rewolucji. Ci ostatni przekonywali Kim Ir Sena do wsparcia wspomnianej rewolucji potęgą militarną północy³⁰.

Jedną z głównych przyczyn tego konfliktu były względy ambicjonalne Kim Ir Sena ukierunkowane na wywołanie konfliktu przynajmniej o zasięgu regionalnym i zwycięstwo nad USA. Połączenie agresywnej polityki koreańskiego dyktatora wraz z możliwościami ekonomicznymi, będącymi skutkiem położenia geograficznego, umożliwiły rozbudowę armii i rozpoczęcie zbrojnych akcji przeciwko Południu. Stworzyło to mieszkankę wybuchową, w wyniku której doszło do wojny koreańskiej. Irracjonalne działanie komunistycznego dyktatora wpłynęło na życie koreańskiego społeczeństwa. Można stwierdzić, że Kim Ir Sen wykazywał afektywny związek w kontekście zjednoczenia półwyspu w myśl komunistycznych zasad.

Należy również pamiętać o utworzeniu granicy na 38. równoleżniku, a także jej wpływie na społeczeństwo, które chcąc nie chcąc – trafiło pod dwa różne reżimy polityczne. Z jednej strony był to sowiecki komunizm oparty na dyktatorskim kulcie jednostki, a z drugiej strony była to władza Amerykanów, którzy poprzez brutalne zatrzymania wielu komunistów (a także osób z nimi powiązanych) oraz powszechne stosowanie przemocy, wprowadzili niestabilną sytuację w kraju, co również sprzyjało wybuchowi wojny³¹.

Ponadto nie można zapominać o przymusowym rozdzieleniu wielu koreańskich rodzin, które niefortunnie znalazły się po przeciwnych stronach nowo utworzonej granicy, która stanowiła (i nadal stanowi) barierę na poziomie społecznym.

2. ZAKOŃCZENIE KONFLIKTU

Najistotniejsze czynniki, warunkujące zakończenie wojny koreańskiej miały charakter polityczny i militarny. Obydwie strony konfliktu uznały, że dalsze walki nie przyniosą zakładanych rezultatów, szczególnie jeśli do tej pory żadna strona nie przeważała na tyle, by odnieść ostateczny sukces. W związku z tym jeśli rozstrzygnięcie

²⁶ W. J. Dziak, *op. cit.*, s. 82.

²⁷ *Ibidem*, s. 113.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ M. Kightley, *Stosunki gospodarcze pomiędzy Republiką Korei, a Koreańską Republiką Ludowo-Demokratyczną*, [w:] *Gospodarka Narodowa*, Warszawa 2012, s. 44.

³⁰ W. J. Dziak, *Op. cit.* s. 113.

³¹ B. Ji-sook, *Gov't killed 3,400 Civilians During War*, *The Korea Times* 2009, http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2009/03/117_40555.html, [dostęp z dnia: 25.10.2016].

analizowanego sporu było niemożliwe na płaszczyźnie militarnej, to dalsze walki były bezcelowe, bowiem powodowały jedynie straty w żołnierzach, a co za tym idzie oddziaływały negatywnie na ekonomię walczących mocarstw.

W kwestiach politycznych główną rolę odegrały dwa czynniki. Pierwszym z nich było objęcie władzy w Stanach Zjednoczonych przez generała Dwighta Eisenhowera. Już podczas swojej kampanii wyborczej składał obietnicę zakończenia wojny koreańskiej, o czym świadczy jego wypowiedź z 1953 r.: „To nie jest sposób na życie, strasząc wojną, przybijamy ludzkość do krzyża z żelaza”³². Drugim czynnikiem politycznym była śmierć Józefa Stalina, polityka który zezwolił Kim Ir Senowi na siłowe zjednoczenie Korei. Mimo że Stalin wspierał KRL-D poprzez ofiarowanie jedynie pomocy lotniczej i zaopatrzeniowej³³, to zgoda wyrażona komunistycznemu dyktatorowi była wystarczająca do wywołania globalnego konfliktu. Okres wojenny przynosił Stalinowi wiele korzyści politycznych, a jego pomoc udzielana Korei Północnej była przydatna, toteż sowieckiego dyktatora śmierć z pewnością wpłynęła na zakończenie konfliktu.

3. SKUTKI WOJNY KOREAŃSKIEJ

3.1. Następstwa powojenne

3.1.1. Straty w liczbie żołnierzy i cywili. Sytuacja powojenna jeńców

Negatywne następstwa zbrojnych konfliktów odciskają swoje piętno na społeczeństwie. Koreańczycy nie byli w tym przypadku wyjątkiem. Do największych strat należy zaliczyć śmierć milionów żołnierzy i cywili. Konkretnie liczby będą się różniły w zależności od źródła. Oficjalnie mówi się o ponad sześciu milionach rannych oraz poległych³⁴. W tabeli 2 przedstawiono zestawienie liczbowe strat osobowych w czasie wojny koreańskiej.

Tabela 2. Liczba poległych

Nazwa państwa/organizacji	Liczba zabitych żołnierzy	Liczba rannych żołnierzy	Liczba ofiar wśród ludności cywilnej
Korea Północna	500 tysięcy	500-600 tysięcy	2 miliony
Korea Południowa	415 tysięcy	429 tysięcy	600 tysięcy – 1 milion
Chiny	401 tysięcy	500 tysięcy	-
Stany Zjednoczone	34 tysiące	107 tysiące	-
Wspólnota Narodów	1,3 tysiące	4,8 tysiąca	-
Inne państwa ONZ	1,8 tysiąca	7 tysięcy	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: W. J. Dziak, *Korea: Pokój czy wojna?*, Warszawa 2003, s. 120, M. Bodziany, *Spoleczne skutki wojen*, Kwartalnik Bellona 2(2010), s. 91.

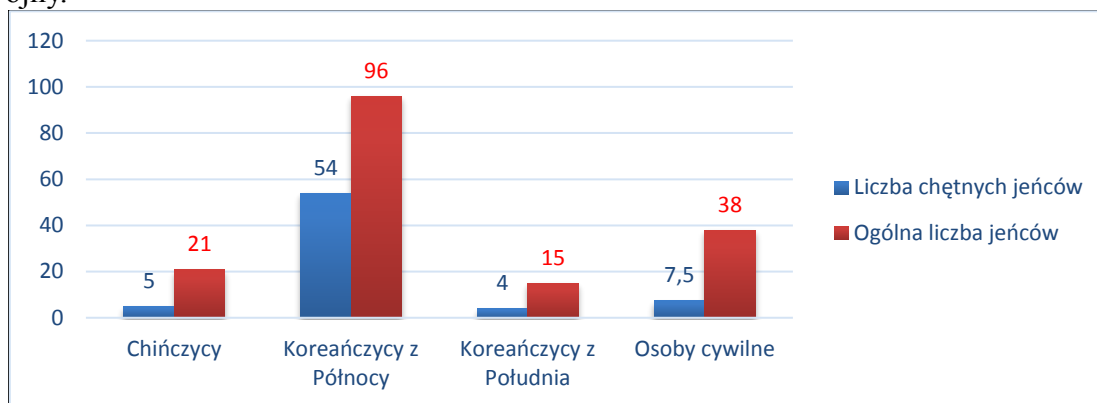
Z powyższej tabeli można odczytać, że największe straty ponieśli Koreańczycy oraz Chińczycy. Jednak największe spustoszenie zostało dokonane wśród ludności

³² O. Stone, *The 50s – Eisenhower, the Bomb & the Third World*, [w:] *The Untold History of the United States*, nr 5, 2012.

³³ L. Burkitt, A. Scobell, L. M. Wortzel, *The lessons of history: the Chinese people's Liberation Army at 75*, s. 340-341.

³⁴ W. J. Dziak, *op. cit.*, s. 120.

cywilnej – łącznie mogło zginąć nawet do 3 milionów Koreańczyków. Ponadto należy również uwzględnić liczbę jeńców z poszczególnych obozów. Najciekawsze dane dotyczą Koreańczyków pojmanych na terytorium południowym, znajdującymi się pod amerykańskimi rządami. Po opublikowaniu poniższych danych komunisty z Północy rzucali oskarżenia, że wyniki zostały uzyskane pod presją i że USA celowo je zafałszowały³⁵. Po części można uznać to za prawdę, ponieważ Amerykanie poddali jeńców programowi indoktrynacji zgodnie z własnymi przekonaniem. Dodatkowo jeńcy chińskiego pochodzenia doznali brutalnego i upokarzającego traktowania, które miało na celu zmuszenie ich do rezygnacji z deklaracji powrotu. Na rysunku 3 przedstawiono zestawienie narodowości deklarujących powrót do Korei Północnej po zakończeniu wojny.

Rys 3. Zestawienie liczbowe narodowości deklarujących powrót do KRD po zakończeniu wojny (%)

Źródło: Opracowano na podstawie: P. Lowe, *Wojna Koreańska*, Warszawa 1995, s. 278.

Analiza danych wskazuje, że większość ludności pozostających w niewoli amerykańskiej zdecydowała się pozostać pod ich władzą. Najliczniejszy odsetek jeńców deklarujących powrót dotyczył Koreańczyków z północy, których niemal połowa deklarowała powrót do rodzinnego kraju. Jednocześnie druga połowa populacji jeńców była gotowa porzucić dyktaturę Kim Ir Sena na rzecz południowej republiki bez względu na skutki pozostania pod władzą USA. Skłonność do powrotu, mimo biedy i represji najlepiej pokazuje skalę destrukcji ideologicznej narodu północnokoreańskiego. W przypadku pozostałych narodowości sytuacja przedstawiała się jeszcze gorzej dla Korei Północnej – zdecydowana większość wołała pozostać na terenie Korei Południowej, a największa dyferencja występuje wśród osób cywilnych, gdzie ponad 80% ludności nie chciało już wracać na terytorium Północy. Niektórzy zostali zmuszeni przez Amerykanów do pozostania na terytorium Korei Południowej, natomiast nie tłumaczy to w pełni tak niekorzystnych dla Korei Północnej danych.

3.1.2. Powrót północnokoreańskich sierot do ojczyzny

Kolejnym powojennym następstwem jest kwestia powrotu do ojczyzny dzieci oraz młodzieży północnokoreańskiej przebywającej w Polsce w latach 1951–1959³⁶. Jednym z propagandowych działań w trakcie wojny koreańskiej było ukazanie jedności bloku wschodniego poprzez przyjęcie przez kraje Europy Wschodniej północnokoreańskich dzieci oraz młodzieży, które straciły rodziców w wyniku prowadzonych walk. W głównej mierze były to Polska, Czechosłowacja, ZSRR, oraz Rumunia

³⁵ P. Lowe, *Wojna Koreańska*, Warszawa 1995, s. 278.

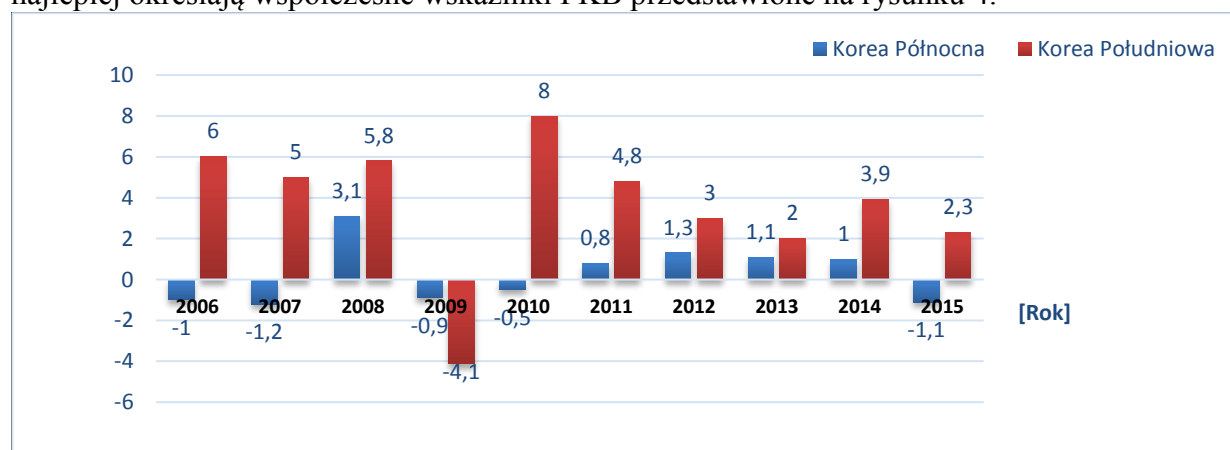
³⁶ S. Szyc, *Sprawa powrotu do ojczyzny dzieci oraz młodzieży północnokoreańskiej przebywającej w Polsce w latach 1951–1959 w świetle wybranych dokumentów*, [w:] *Koło historii*, nr 45, Lublin 2014, s. 185.

(wszystkie kraje z tzw. bloku wschodniego, skupionego wokół ZSRR)³⁷. Od 1953 r. do Polski trafiło 1200 sierot. Władze zdecydowały o pokryciu kosztów pobytu koreańskich dzieci. Stan zdrowia przyjeżdżających znacznie odbiegał od norm medycznych. Z raportów personelu medycznego opiekującego się sierotami wynikało, że każde z dzieci było nosicielami licznych pasożytów, z których niektóre nie były nawet znane w środowisku polskich lekarzy³⁸. Niedługo później zapadła decyzja o powrocie koreańskich sierot do ojczyzny. Najprawdopodobniej nastąpiła ona na skutek nieprzychylnego stosunku władz w Phenianie do tzw. odwilży gomułkowskiej i zmian politycznych w Polsce, choć oficjalnie było to podyktowane poprawiającą się sytuacją ekonomiczną w KRL-D. Dodatkowo władze Korei Północnej uznały, że koreańskie sieroty przebywają na terenie Polski zbyt długo (rzeczywisty czas pobytu wynosił wówczas około 8 lat)³⁹. Koszty związane z powrotem pokryło Ministerstwo Oświaty. Co istotne, po powrocie do Korei Północnej, władze KRL-D stopniowo ograniczały kontakt byłych wychowanków z Polską. Przez prawie trzy lata napływały do kraju przejmujące listy od północnokoreańskich sierot, które oprócz tęsknoty za krajem w którym spędziły znaczną część swojego życia, nie umiały przystosować się do nowych warunków, jakie panowały w Korei Północnej⁴⁰. To doskonale pokazuje różnice między reżimem panującym w KRL-D, a ustrojem politycznym w Polsce. Mimo, że obydwa kraje funkcjonowały pod ustrojem politycznym narzuconym przez ZSRR, to jednak polityka prowadzona w Korei Północnej w czasach powojennych miała destrukcyjny charakter.

3.2. Konsekwencje widoczne współcześnie

3.2.1. Sytuacja ekonomiczna

Śmierć Stalina, choć przyczyniła się do zakończenia sporu, to pograżyła Koreę Północną w nędzy. Na dłuższą metę kraj ten nie był w stanie poradzić sobie pod względem ekonomicznym bez wsparcia zaopatrzeniowego. Dodatkowo zniszczenia wojenne oraz brak wsparcia od dawnych, chińskich sojuszników, przypieczerowały okres nędzy jaki nastąpił niedługo później. Aktualną sytuację ekonomiczną Korei Północnej najlepiej określają współczesne wskaźniki PKB przedstawione na rysunku 4.

Rys. 4. Roczne tempo wzrostu PKB

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://pl.tradingeconomics.com/north-korea/gdp-annual-growth-rate>; <http://pl.tradingeconomics.com/south-korea/gdp-growth-annual> [dostęp z dnia 29. 10. 2016].

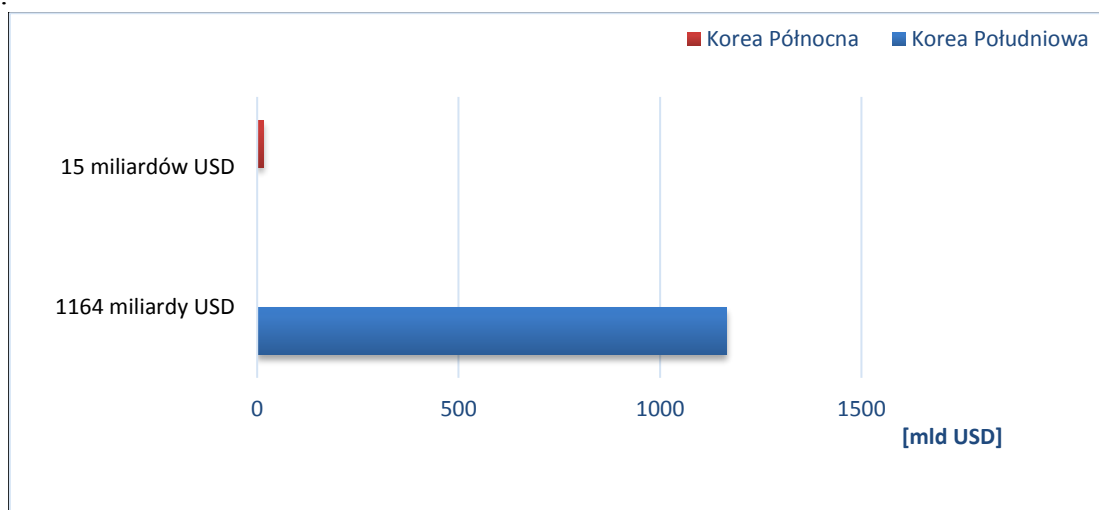
³⁷ S. Szyc, *Op. cit.*, s.186

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ S. Szyc, *op. cit.*, s. 188.

⁴⁰ *Ibidem*.

Uwzględniając roczne tempo wzrostu PKB można zauważyć, że zmniejszyło się ono w ostatnich latach w obydwu krajach. Tempo wzrostu Korei Północnej osiąga aktualnie wartości ujemne, co wskazuje na drastyczny spadek produkcji krajowej brutto względem ostatnich lat. Z kolei Korea Południowa wciąż poprawia swoje ostatnie wyniki rocznego PKB, nawet o kilka procent. Nawet w najlepszym okresie dla Północy (2008 r.) tempo wzrostu PKB wynosiło około 3,5% w stosunku do poprzedniego roku, co jest słabym wynikiem porównując do najwyższego przyrostu Korei Południowej (nawet 8% w 2010 r.). Mimo że PKB Korei Południowej osiąga wielokrotnie większe wyniki, to nadal są one podwyższane z roku na rok o kilka punktów procentowych w przeciwieństwie do Korei Północnej. Aby uzyskać pełen obraz sytuacji ekonomicznej obydwu krajów, warto uwzględnić wartości PKB podane w miliardach dolarów w skali rocznej. Dysproporcja w tym aspekcie jest dużo większa. Warto również wskazać na sytuację gospodarczą omawianych państw od momentu zakończenia wojny do późnych lat 70-tych. Lepiej rozwiniętym wówczas krajem była Korea Północna z autorytarnym i skorumpowanym dyktatorem na czele, który był wspierany przez Stany Zjednoczone⁴¹. Z czasem jednak sytuacja ta uległa diametralnej zmianie, co ilustruje wykres na rysunku 5.

Rys. 5. Roczna średnia PKB Korei Północnej i Południowej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://pl.tradingeconomics.com/south-korea/gdp>, <http://pl.tradingeconomics.com/north-korea/gdp> [dostęp z dnia 29. 10. 2016].

Powyższy wykres ilustruje wyraźne różnice między Koreą Południową i Północną. Nawet uwzględniając różnice w populacji (około 25,16 mln w przypadku Korei Północnej oraz 50,6 mln w przypadku Korei Południowej) to różnica wyrażona w procentach wynosi aż 7760% na korzyść Południa, co pokazuje również rozbieżność poziomu życia społeczeństwa zamieszkującego wymienione kraje. Współcześnie Korea Południowa zalicza się do krajów o wysokim poziomie rozwoju gospodarczego z uwagi na wysokie PKB per capita⁴², natomiast Korea Północna zalicza się do grupy państw o średnim i niskim poziomie rozwoju. Skutkiem dysproporcji jest sposób prowadzenia polityki przez poszczególne obozy w czasie wojny koreańskiej, a w szczególności wprowadzony ustrój komunistyczny, a także kontynuowany do dzisiaj kult jednostki na terytorium Północy.

⁴¹ M. Hastings, *The Korean War*; Nowy Jork, 1988, s. 89-90.

⁴² Do krajów o wysokim poziomie rozwoju gospodarczego zaliczamy państwa, w których wartość dochodu narodowego brutto na 1-go mieszkańca wynosi 12 736 USD. Patrz: Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik statystyki Międzynarodowej 2015*, Warszawa 2015, s. 26.

3.2.2. Północnokoreański system socjalny

Istotną konsekwencją wojny było zwiększanie potęgi militarnej Korei Północnej przez Kim Ir Sena, co w głównej mierze było spowodowane alokacją niemal całego PKB na zbrojenie. W konsekwencji, podporządkowanie niemal całej gospodarki państwa militaryzacji spowodowało biedą i zacofanie cywilizacyjne społeczeństwa północnokoreańskiego⁴³. Po zakończeniu wojny panowała prosta zasada, że kto nie pracował, ten praktycznie umierał z głodu, gdyż nie przysługiwały mu żadne racje żywnościowe, a władze nie miały funduszy na zaoferowanie zasiłków, czy innych zapomóg socjalnych. Poza tym dopuszczano możliwość publicznych egzekucji, przeprowadzania samosądów oraz brutalnego traktowania szpiegów (włącznie z wieszaniem ciał na latarniach ku przestrodze pozostałych mieszkańców)⁴⁴. Dodatkowo Koreańczycy byli zmuszeni do niewolniczej pracy w bardzo trudnych warunkach, które można porównać do kontynuacji szkolenia wojskowego (czyli odwiecznego punktu fanatyzmu władców koreańskich). Szokującym faktem są poczynania władzy koreańskiej, która aby utrzymać społeczeństwo pod kontrolą, świadomie ograniczała dostawy żywności i ubrań, co w połączeniu z bardzo ciężką i nieopłatną pracą dobitnie świadczy o poziomie systemu socjalnego w tym kraju⁴⁵.

3.2.3. Wyznawana religia

W zdecydowana większość społeczeństwa Korei Północnej deklaruje brak wyznania. Głównym powodem wykorzenia religijnych wartości była praktyka Związku Radzieckiego, który propagował ateizm w kontekście wymogu do osiągnięcia sukcesu jako jednostka w społeczeństwie⁴⁶. W państwach komunistycznych oznaczało to dyskryminowanie religii oraz osób je wyznających. Głęboko zakorzenione ideologie dotyczące religii mają swoje odzwierciedlenie we współczesnych statystykach, gdzie między Koreą Południową a Północną istnieją różnice w ilościach wyznawców poszczególnych religii na korzyść Południa. Pozostałymi religiami występującymi na obszarze Półwyspu Koreańskiego to m. in. buddyzm i konfucjonizm.

3.2.4. Powstanie nowych sojuszy oraz organizacji międzynarodowych

Po zakończeniu wojny koreańskiej nastąpiło ochłodzenie stosunków pomiędzy ZSRR i Chinami a USA, co wpłynęło na wzmocnienie NATO, a także na powołanie do życia wielu innych organizacji obronnych, między innymi: SEATO, ANZUS i CENTO⁴⁷. Ponadto Amerykanie przyśpieszyli prace nad nowymi rodzajami broni jądrowej. Utworzono również nowe sojusze, które z jednej strony poprawiały kontakty między poszczególnymi państwami, a z drugiej strony zaostrzały relacje. Przykładem może być zacieśnienie stosunków amerykańsko-tajwańskich, które z kolei spowodowało pogorszenie relacji amerykańsko-chińskich (choć relacje te już w trakcie wojny należały do bardzo napiętych)⁴⁸. Ponadto po zakończeniu wojny koreańskiej nastąpiło zbliżenie i rozszerzenie współpracy politycznej i militarnej między USA a Niemcami Zachodnimi i Japonią⁴⁹. Wojna koreańska miała znaczący wpływ na stosunki poszczególnych mocarstw – stanowiła również pretekst do rozpoczęcia zbrojnych przygotowań w obawie przed III

⁴³ S. G. Nam, *Obrazowanie i nauka KND-R w usłowiach naukowo-technicznych jriewolucji*, Moskwa 1975, s. 12.

⁴⁴ Y. Ho Min, *Refleksje o podziale Korei*, Seul 1993, s. 381-389.

⁴⁵ W. J. Dziak, *op. cit.*, s. 256-257.

⁴⁶ D. Popielovsky, *The Orthodox Church in the History of Russia*, NowyJork, 1998, s. 257.

⁴⁷ W. J. Dziak, *op. cit.*, s. 121.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *Ibidem*.

wojną światową, co było efektem wzmożenia zimnej wojny.

3.2.5. Izolacjonizm Korei Północnej i jej wpływ na społeczeństwo

Władze Korei Północnej, po wyeliminowaniu opozycji, rozpoczęły wprowadzać w życie idee Dżucze⁵⁰. Poglądy tej ideologii jasno wskazywały na odcięcie się od innych mocarstw i poleganie na „samych sobie”, co pociągnęło za sobą ogromne koszty ekonomiczne. Przede wszystkim tylko minimalnie polegano na zagranicznym kapitale i technologii, a import ograniczany był tylko do maszyn i towarów, których nie można było wytworzyć w kraju⁵¹. Ideologia Dżucze została stworzona przez Kim Ir Sena i funkcjonuje do dzisiaj. Polityka izolacjonizmu sprzyja zachowaniu tajemnicy jaka spowija naród koreański. Z tego powodu władzom łatwo jest podporządkować społeczeństwo do własnych reguł, często łamiąc ich prawa. Ponadto społeczeństwo zostało odizolowane od świata i bardzo często żyje w błędnym przekonaniu o otaczającej rzeczywistości, zindoktrynowanej przez wszechobecną propagandę i kult jednostki.

3.2.6. Łamanie praw człowieka w Korei Północnej

Jednym z najistotniejszych społecznych skutków wojny koreańskiej, widoczne współcześnie, jest łamanie praw człowieka w Korei Północnej na niemal każdej płaszczyźnie życia społecznego. Prawa obywateli Korei Północnej są naruszane głównie na tle politycznym i ekonomicznym. Decyzje Kim Dzong Una stoją nawet ponad konstytucją, przez co zdania poszczególnych mieszkańców czy nawet całego narodu mogą być lekceważone. Nie istnieją również niezależne media, a państwowe służą jedynie do szerzenia propagandy. Ponadto społeczeństwo jest nadzorowane przez liczne służby podległe władzy⁵².

Naruszanie praw ekonomicznych dotyczy przede wszystkim systemu socjalnego, w którym racje żywnościowe oraz ilość i jakość przydzielanych ubrań zależy od pozycji społecznej i wykonywanej pracy⁵³. W praktyce oznacza to doprowadzanie wielu obywateli do głodu.

Edukacja w Korei służy głównie indoktrynacji młodych ludzi poprzez zaszczepianie propagandy i kultu jednostki Kim Dzong Una. Północnokoreańscy żołnierze są uczeni, że ich życia są nic nie warte, a młodzi ludzie wciąż są uczeni, by w każdym momencie byli gotowi oddać życie za władzę⁵⁴. Za wszelką niesubordynację dzieci są karane i zmuszane do samokrytyki, a za przewinienia rodziców czy nawet dziadków mogą trafić do obozów pracy, gdzie dalej odbywają edukację, jednak w znacznie trudniejszych warunkach. Dzieci przebywają w szkole średnio dziewięć godzin, często muszą też w każdą sobotę uczestniczyć w apelach na cześć przywódcy Korei Północnej. Ponadto komunistyczne władze starają się blokować młodzieży dostęp do „zdegenerowanych” treści, co jest dosyć zrozumiałe gdyby nie fakt ingerencji w wolność ludzką poprzez chociażby blokowanie dostępu do Internetu⁵⁵.

Odrębną kwestię stanowią obozy dla więźniów politycznych. Stanowią one

⁵⁰ Koreańska wersja marksizmu-leninizmu, podkreślająca samodzielność i suwerenność Korei Północnej, zob.: <http://sjp.pl/d%C5%BCucze>, [dostęp z dnia 24.11.2016]

⁵¹ A. Drozdowicz, Państwa Półwyspu Koreańskiego na progu XXI wieku, [w:] forum politologiczne, tom nr 8, Olsztyn 2008, s. 508.

⁵² W. J. Dziak, *op. cit.*, s. 260.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ W. J. Dziak, *op. cit.*, s. 263.

⁵⁵ M. Scheridan, *Korea Północna: Pokolenie Y siega po zdegenerowane treści z Zachodu. Propaganda już nie działa?*, <http://www.polskatimes.pl/artykul/8105248,korea-polnocna-pokolenie-y-siega-po-zdegenerowane-tresci-z-zachodu-propaganda-juz-nie-dziala,1,id,t,sa.html>, [dostęp z dnia 24. 11. 2016].

miejsce największego okrucieństwa koreańskich władz. Więźniowie w tych obozach są pozbawieni podstawowych praw i cierpią na skutek pogwałceń praw człowieka, są zmuszani m. in. do ciężkiej dwunastogodzinnej pracy dziennie w warunkach przypominających warunki panujące w stalinowskich gułagach w dawnym Związku Radzieckim⁵⁶. Warto zaznaczyć, że ludzie trafiają do tych obozów za stosunkowo niewielkie przewinienia, jak np. sprzeciwienie się władzy (w momencie sprzeciwienia się planom dziedziczenia władzy i ustanowienia hybrydy komunizmu i monarchii w 1980 r. do wspomnianych obozów trafiło 15 000 osób⁵⁷).

Wspominane wcześniej publiczne egzekucje czy brutalne traktowanie szpiegów nadal funkcjonują. Nie należy również zapominać o dramatycznej sytuacji osób niepełnosprawnych, które zamiast pomocy otrzymały od państwa nakaz odizolowania się od społeczeństwa, przykładowo poprzez podróż na wyspę leżącą u zachodnich wybrzeży kraju⁵⁸.

Z powodu powyższych przejawów łamania praw człowieka, zeznania osób uciekających z kraju zaczynają być bardziej zrozumiałe i mniej zaskakujące. Granica koreańska jest jednak już od czasów wojny silnie strzeżona oraz dodatkowo zautomatyzowana i usprawniona pod względem technologicznym, co zwiększyło efektywność łapania uciekinierów. Warto zaznaczyć, że osoby złapane przez służby straży granicznej są uznawane za wrogów narodu i zsyłani do obozów dla więźniów politycznych lub skazywani na śmierć. Uprzednio odbiera im się godność człowieka m. in. poprzez zakneblowanie i skrępowanie żelazną smyczą przytwierdzoną do ich nosów⁵⁹.

3.3. Podsumowanie skutków wojny koreańskiej

Skutki konfliktu na półwyspie koreańskim dotknęły niemal całego świata. Do najistotniejszych należy podać ponadczasowy podział społeczeństwa, które różni się od siebie poziomem życia, posiadanymi prawami a także wyobrażeniem o współczesnym świecie. Klasycznym, negatywnym następstwem wojen są straty ponoszone zarówno w żołnierzach jak i cywilach – tak samo było w tym przypadku, gdzie wiele mocarstw zderzyło się na koreańskiej arenie w próbie sił, która miała na celu zjednoczenie półwyspu na własnych, odmiennych zasadach. Wizja wybuchu trzeciej wojny światowej, działania Amerykanów wokół broni nuklearnej, a także zmiana relacji interpersonalnych wśród niektórych polityków zaliczają się zdaniem wielu południowokoreańskich historyków do najpoważniejszych konsekwencji wojny koreańskiej⁶⁰.

ZAKOŃCZENIE

Wojna koreańska jest przykładem jednego z bardziej złożonych konfliktów o charakterze regionalnym. Jego specyfika wynika z dwóch istotnych kwestii, mianowicie, zaangażowania 3 mocarstw światowych i zagrożenia niekontrolowanego rozwoju konfliktu na skalę globalną oraz z czynników społeczno – kulturowych pozostających w tle wojny. Bezprecedensowa pozostaje kwestia skali zaangażowania w tę wojnę nie tylko USA i Chin ale również ZSRR (w sferze ekonomicznej), jednak największy dylemat pozostaje nadal w sferze przyszłości. Dotyczy on integracji obu narodów, choć stworzonych w przeszłości jako jeden etniczny twór – dziś jakże

⁵⁶ W. J. Dziak, *op. cit.*, s. 266.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ *Ibidem*, s. 268.

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ K. Hakjooon, *Problem Koreański i polityka międzynarodowa*, Seul 1987, s. 221-222.

odmiennych kulturowo i zróżnicowanych politycznie oraz ekonomicznie. Ta kwestia stanowi współcześnie istotny obiekt badań dla historyków i socjologów. Łamanie praw człowieka na terenie Korei Północnej to współcześnie problem natury międzynarodowej. Rozwiązanie go leży w mocy innych mocarstw, gdyż społeczeństwo koreańskie nie jest w stanie sprzeciwić się dyktatorskiej władzy. Ponadto niepewna wydaje się być przyszłość samej Korei Północnej. Władze koreańskie powinny zrozumieć, że nawet najbardziej trwały reżim kiedyś upadnie, jeśli przestaje reagować na zmieniającą się sytuację. W związku z tym Korea Północna wymaga stopniowych reform, które zostałyby zainicjowane przy pomocy innych mocarstw⁶¹. Skupiając się na aspektach socjologicznych, a zatem dotyczących społeczeństwa, wskazano najistotniejsze przyczyny oraz skutki wojny koreańskiej, posługując się przy tym źródłami spoza USA i byłego ZSRR.

⁶¹ P. Pacuła, *Przyszłość Korei Północnej*, [w:] *Polityczno-strategiczne aspekty bezpieczeństwa*, nr III-IV, Warszawa 2012, s. 198.

BIBLIOGRAFIA

Wydawnictwa zwarte:

1. Bodziany M., *Spoleczne skutki wojen*, Kwartalnik Bellon 2(2010), Warszawa.
2. Burkitt L., Scobell A., Wortzel L. M., *The lessons of history: the Chinese people's Liberation Army at 75*, Strategic Studies Institute 2003.
3. Chruszczow N., *O kulcie jednostki i jego szkodliwych następstwach*, Warszawa 2009.
4. Drozdowicz A., *Państwa Półwyspu Koreańskiego na progu XXI wieku*, [w:] *Forum politologiczne*, T. 8, Olsztyn 2008.
5. Dziak W. J., *Korea: Pokój czy wojna?*, Warszawa 2003.
6. Gawlikowski K., *Chronologia ważniejszych wydarzeń dziejów Korei*, [w:] *Azja i Pacyfik*, nr 3, Toruń 2000.
7. Getty J., Manning R., *Terror Stalinizmu. Nowe perspektywy*, Uniwersytet Cambridge 1993.
8. Gowin S., *Hiroszima i Nagasaki*, [w:] *II Wojna Światowa. Wydarzenia, ludzie, tajemnice*, Warszawa 2005.
9. Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik statystyki Międzynarodowej 2015*, Warszawa 2015.
10. Hakjoo K., *The Soviet Role in the War*, [w:] *Russia in the Far East and Pacific Region*, Seul 1994.
11. Hakjoo K., *Russian archives on Origins of Korean War*, [w:] *Korea Focus*, Seul 1994.
12. Hakjoo K., *Problem Koreański i polityka międzynarodowa*, Seul 1987.
13. Hastings M., *The Korean War*, NowyJork, 1988.
14. Ho Min Y., *Refleksje o podziale Korei*, Seul, 1993.
15. Kightley M., *Stosunki gospodarcze pomiędzy Republiką Korei, a Koreańską Republiką Ludowo-Demokratyczną*, [w:] *Gospodarka Narodowa*, Warszawa 2012.
16. Konopka A. i H., *Leksykon historii Polski po II wojnie światowej 1944-1997*, Warszawa 2003.
17. Levi N., *Korea Północna poszukując prawdy*, Warszawa 2012.
18. Lowe P., *Wojna Koreańska*, Bellona, Warszawa 1995.
19. Nam S. G., *Obrazowanie i nauka KND-R w usłowiach naukowo-technicznej rewolucji*, Moskwa 1975.
20. Malkasian C., *Wojna Koreańska 1950-1953. Poligon zimnej wojny*, [w:] *Wielkie bitwy historii*, Warszawa 2010.
21. Ostermann C. F., *Cold War. International History Project Bulletin*, Washington 1995.
22. Pacuła P., *Przyszłość Korei Północnej*, [w:] *Polityczno-strategiczne aspekty bezpieczeństwa*, nr III-IV, BBN, Warszawa 2012.
23. Popielovsky D., *The Orthodox Church in the History of Russia*, NowyJork 1998.
24. Rees L., *Hitler i Stalin. Wojna stulecia*, Warszawa 1999.
25. Stone O., *The 50s – Eisenhower, the Bomb & the Third World*, [w:] *The Untold History of the United States*, United State 2012.
26. Szyc S., *Sprawa powrotu do ojczyzny dzieci oraz młodzieży północnokoreańskiej przebywającej w Polsce w latach 1951–1959 w świetle wybranych dokumentów*, [w:] *Koło historii*, nr 45, Lublin 2014.
27. Wiszowaty M., *System ustrojowo-polityczny VI Republiki Korei*, [w:] *Korea w oczach Polaków. Państwo-Społeczeństwo-Kultura*, Włodarski J., Zeidler K., Burdelski M., (red.), Gdańsk 2012.
28. Żbikowski Z., *Wojny, które zmieniły świat*, [w:] *Korea i Wietnam 1950-1975*, Warszawa 2010.

Akty prawne

29. Konstytucja Korei Północnej z dnia 12 lipca 2009, *Rozdział I. Polityka*, art. 1, <http://asiamatters.blogspot.com/2009/10/north-korean-constitution-april-2009.html>, [dostęp z

dnia 05. 11. 2016]

Źródła internetowe

30. Borow Y., *Cold War*, <http://slideplayer.com/slide/3926700/> [dostęp z dnia 20. 10. 2016].
31. Meszka A., *Wojna Koreańska*, dostępny: <http://stosunki-miedzynarodowe.pl/msp/1017-wojna-koreanska> [dostęp z dnia 20. 10. 2016].
32. *Marksizm-leninizm*, dostępny: <http://sjp.pl/slownik/zn.phtml?id=208715> [dostęp z dnia 21. 10. 2016].
33. *Dżucze*, dostępny: <http://sjp.pl/d%C5%BCucze> [dostęp z dnia 24. 10. 2016].
34. Nuscheler F., *Stulecie uchodźców*, dostępny: http://www.expolis.de/schlesien/texte/nuscheler_pl.html [dostęp z dnia 23. 10. 2016].
35. B. Ji-sook, *Gov't killed 3,400 Civilians During War*, The Korea Times 2009, dostępny: http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2009/03/117_40555.html [dostęp z dnia 25. 10. 2016].
36. <http://pl.tradingeconomics.com/north-korea/gdp-annual-growth-rate> [dostęp z dnia 29. 10. 2016].
37. <http://pl.tradingeconomics.com/south-korea/gdp-growth-annual> [dostęp z dnia 29. 10. 2016].
38. Scheridan M., *Korea Północna: Pokolenie Y sięga po zdegenerowane treści z Zachodu. Propaganda już nie działa?*, <http://www.polskatimes.pl/artykul/8105248,korea-polnocna-pokolenie-y-siega-po-zdegenerowane-tresci-z-zachodu-propaganda-juz-nie-dziala,1,id,t,sa.html> [dostęp z dnia 24. 11. 2016].

SOCIAL ASPECTS OF NORTH KOREA WAR

Summary: *In the article there has been described the issue of the Korean war. The reasons of the conflict have been taken into consideration, which when perceiving through the aspects of the social behaviour, point to the sources of the war. Kim Ir Sen cult and dividing the peninsula constitute the key aspect of the article. The results of the conflict have also been presented, showing contemporary economic, cultural and political differences among the society groups. The comparison among political systems from the perspective of their influence on the citizen have been performed. The conclusion consists also the subjective opinion on war itself.*

Key words: *war, North Korea, personality cult, regime*